

Sygn. akt V Ca 1003/14

POSTANOWIENIE

Dnia 19 marca 2015 r.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie V Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Adam Simoni (spr.)
Sędziowie:	SSO Wojciech Misiuda SSO Barbara Chłędowska
Protokolant:	st. sekr. sąd. Edyta Rak

po rozpoznaniu w dniu 19 marca 2015 r. w Rzeszowie

na rozprawie

sprawy z wniosku P. Z.

z udziałem S. Z.-C., J. P. i A. Z.

o dział spadku po U. Z.

na skutek apelacji uczestnika A. Z.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Ł.

z dnia 15 maja 2014 r. sygn. akt I Ns 31/13

uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Ł. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn.akt VCa1003/14

UZASADNIENIE

Postanowieniem częściowym z dnia 15 maja 2014, sygn. akt INs 31/13, Sąd Rejonowy w Ł.

I. stwierdził, iż dział spadku części majątku spadkowego po U. Z. może nastąpić w drodze sprzedaży publicznej nieruchomości spadkowych ,

II. zarządził sprzedaż licytacyjną udziału 2/6 części w prawie własności działki nr (...) położonej w Ł., o powierzchni łącznej 0,2914ha wraz z takim samym udziałem w zabudowaniach, dla której Sąd Rejonowy w Ł. prowadzi KW nr (...) oraz udziału w 1/2 części prawa własności nieruchomości oznaczonych jako działki nr (...), o łącznej powierzchni 0,60 ha, położonych w H. wraz z takim samym udziałem w zabudowaniach znajdujących się na działkach nr (...), dla których Sąd Rejonowy w Ł. prowadzi KW nr (...),

III. wstrzymał rozstrzygnięcie co do wzajemnych rozliczeń stron wynikających ze sprzedaży i podziału sumy uzyskanej z licytacji nieruchomości do czasu jej przeprowadzenia, zawieszając postępowanie w tej części.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na tle ustaleń zawartych uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia/k1433- (...).

Z ustaleń tych wynika, że jednym ze sposobów zniesienia współwłasności może być sprzedaż rzeczy wspólnej i podział pomiędzy współwłaścicieli uzyskanej ceny (tzw. podział cywilny). Znajduje on zastosowanie w wypadku złożenia przez wszystkich współwłaścicieli zgodnego wniosku co do takiego sposobu zniesienia współwłasności, a także pomimo braku takiego wniosku, gdy konkretne okoliczności sprawy przemawiają za takim rozstrzygnięciem .

W szczególności Sąd powinien zarządzić sprzedaż, gdy żaden ze współwłaścicieli nie wyraża zgody na przyznanie mu rzeczy w naturze (postanowienie SN z dnia 4 listopada 1998 r., II CKN 347/98, OSNC 1999, nr 6, poz. 108) bądź też gdy żaden ze współwłaścicieli lub ten, który wyłącznie ubiega się o przyznanie mu wspólnej rzeczy, nie byłby w stanie ponieść ciężaru spłat (postanowienie SN z dnia 12 kwietnia 2001r., II CKN 658/00, OSNC 2001, nr 12, poz. 179).

W ocenie Sądu Rejonowego w realiach przedmiotowej sprawy mamy do czynienia z tym drugim przypadkiem. Z dotychczas zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika bowiem, iż wartość nieruchomości wchodzącej w skład spadku po U. Z. zlokalizowanej w Ł. wynosi 1.223.800 złotych, zaś nieruchomości położonej w H. – 1.125.100 złotych / vide opinia biegłego – k. 1302/. Z tego względu - nawet przy uwzględnieniu poczynionych na majątek spadkowy nakładów - uczestnik A. Z., który jako jedyny ze spadkobierców U. Z. jest zainteresowany przejęciem udziałów w nieruchomościach spadkowych położonych w Ł. i H. nie jest w stanie – ze względu na ujawnioną w toku postępowania sytuację majątkową i finansową , jednorazowo lub w rozsądnym terminie dokonać spłat udziałów pozostałych spadkobierców w majątku nieruchomym. Taki sposób podziału udziałów w nieruchomościach spadkowych naruszałby, zdaniem Sądu, uzasadnione interesy spadkobierców uprawnionych do spłaty. Konstytucyjna zasada równej dla współwłaścicieli ochrony prawnej własności i innych praw majątkowych wyklucza oznaczenie terminu i sposobu uiszczenia ustalonej spłaty bez uwzględnienia uzasadnionego interesu dotychczasowego współwłaściciela uprawnionego do spłaty. Z kolei początkowa propozycja pełnomocnika córek spadkodawczyni dotycząca pozostawienia dotychczasowych udziałów spadkobierców w nieruchomości spadkowej położonej w Ł. stoi, zdaniem Sądu, w sprzeczności z celem postępowania jakim jest ostateczne zniesienie współwłasności majątku spadkowego w całości.

Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia przyjął Sąd Rejonowy art. 625 kpc w zw.z art..

Wnosząc apelację od powyższego postanowienia uczestnik A. Z. zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego i materialnego, a to:

- art. 684 kpc poprzez całkowite zaniechanie ustalenia w postanowieniu składu spadku ulegającego podziałowi w sytuacji, gdy Sąd I instancji zobowiązany treścią powyższego przepisu winien ustalić w pierwszej kolejności skład spadku podlegającego podziałowi, a w ogóle nie zawarł tego w sentencji postanowienia częściowego, w którym określiłby, jakie składniki majątkowe wchodziły w skład spadku po U. Z. oraz o jakiej wartości – brak powyższego decyduje o wadliwości postanowienia, które w swej istocie jest bardzo doniosłe, albowiem co do kwestii w nim objętych kreuje w sprawie powagę rzeczy osądzonej, dlatego brak w nim tak podstawowego elementu jakim jest ustalenie składu spadku uniemożliwia kontrolę stronom i Sądowi Odwoławczemu w zakresie prawidłowości ustaleń Sądu I instancji co do składu spadku oraz prawidłowości zarządzenia sprzedaży licytacyjnej części tego spadku,

- art. 328 § 2 kpc poprzez zaniechanie wskazania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, które to uchybienie powoduje, że wydane postanowienie w żadnej mierze nie poddaje się kontroli, albowiem w sytuacji braku wskazania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia nie jest możliwa weryfikacja prawidłowości ustaleń Sądu I instancji, dokonanej oceny dowodów ani też skontrolowanie prawidłowości zastosowania prawa materialnego do konkretnych okoliczności faktycznych. Sąd I instancji nie wskazał jakie składniki majątkowe wchodzi w skład spadku, ani też na jakiej podstawie to ustalił, brak jest również wyjaśnienia dlaczego dokonano zarządzenia sprzedaży licytacyjnej takiej, a nie innej

wielkości udziału 2/6 w prawie własności działki (...) położonej w Ł. wraz z takim samym udziałem w zabudowaniach, dla której Sąd Rejonowy w Ł. prowadzi KW (...), podczas gdy w skład spadku po U. Z. wchodzi 1/2 części w prawie własności tych działek,

- art. 625 w zw. z art. 212 § 2 kc poprzez zarządzenie sprzedaży licytacyjnej części majątku spadkowego na podstawie błędnego przyjęcia, że zachodzi w sprawie przypadek uzasadniający dokonanie działu spadku w drodze sprzedaży licytacyjnej w sytuacji, gdy nakłady uczestnika A. Z. na nieruchomości położoną w Ł. (433.689, 35 zł wg opinii biegłego A. L.) przewyższają wartość udziału 2/6 części w prawie własności tej nieruchomości ($2/6 \times 1.223.800 = 407.933,33$ zł), co umożliwiło uczestnikowi przejęcie udziałów w tej nieruchomości spadkowej – jednocześnie przy przyznaniu na rzecz uczestnika udziału 1/2 części w prawie własności nieruchomości położonych w H., oraz po rozliczeniu wszystkich nakładów uczestnika poczynionych na nieruchomości w H. i Ł.. Ewentualna spłata na rzecz uczestniczek w sumie wynosiłaby około 130.000 złotych, natomiast uczestnik dysponowałby majątkiem, który mógłby zbyć celem uzyskania środków na spłatę wnioskodawczyni P. Z. i uczestniczki S. Z.-C. (choćby udział 2/6 części w prawie własności nieruchomości w Ł., na którym można by ustanowić zabezpieczenie roszczenia uczestniczek o spłatę). Ponadto Sąd zarządził sprzedaż licytacyjną bez uprzedniego wezwania do wyrażenia stanowiska, co do takiego rozwiązania przez uczestnika J. P., który mógłby również wyrazić chęć przejęcia pozostałych udziałów w nieruchomości położonej w Ł. za spłatą wnioskodawczyni P. Z. i uczestniczki S. Z.-C.. W tej sytuacji niedopuszczalnym było zarządzenie przez Sąd sprzedaży licytacyjnej udziałów w tej nieruchomości spadkowej – co istotne zarządzenie dotyczące sprzedaży licytacyjnej dotyczy jedynie 2/6 części w prawie własności nieruchomości położonej w Ł. i nie wyjaśnia co z pozostałą 1/6 części tzn. dlaczego Sąd odstąpił od zarządzenia jej sprzedaży i na jakiej podstawie faktycznej i prawnej to uczynił.

Zarządzenie sprzedaży licytacyjnej udziału w 1/2 części nieruchomości położonych w H. jest błędne albowiem z doświadczenia życiowego wynika, że w sytuacji gdy sprzedaż podlegał będzie jedynie udział w 1/2 części we współwłasności nieruchomości, w której obecnie zamieszkuje uczestnik A. Z., to praktycznie pewnym jest, że zarządzona sprzedaż licytacyjna nie przyniesie zamierzonego skutku w postaci sprzedaży udziałów, co doprowadzi w efekcie, że postępowanie działowe nie będzie mogło zakończyć się nawet w perspektywie wielu lat. Mając na uwadze fakt, że jest to najmniej korzystna dla uczestników postępowania forma dokonania działu spadku i dodatkowo bardzo kosztowna, zarządzenie sprzedaży licytacyjnej tej części nieruchomości spadkowych położonych w H. jest pozbawione merytorycznego uzasadnienia.

Apelujący wnosił o uchylenie zaskarżonego postanowienia częściowego w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego oraz zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej uczestnikowi A. Z. z urzędu, albowiem nie zostały one pokryte ani w całości, ani w części.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja jest uzasadniona, albowiem zachodzą podniesione w niej zarzuty.

Prowadząc powtórnie postępowanie, Sąd Rejonowy, związany był na podstawie art. 386§6 kpc oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania zawartymi uzasadnieniem postanowienia Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 7 grudnia 2012 r., sygn.. akt I Ca 489/12 /k.1248-1257/

W wytycznych tych wskazano min. na konieczność ustalenia składu i wartości majątku spadkowego stosownie do treści art. 684 kpc. Sąd Rejonowy wartość tego majątku przyjął zgodnie z opinią biegłego A. L./ k.1302-1329/po czym doszedł do przekonania, że skoro uczestnik A. Z. nie ma możliwości finansowych w zakresie spłaty pozostałych spadkobierców, zatem koniecznym jest sprzedaż licytacyjna części tego majątku.

Dział spadku- to likwidacja w trybie postępowania spadkowego współwłasności powstałej w wyniku otwarcia spadku. Należy zawsze zwracać uwagę na źródło powstania współwłasności, przy likwidacji jej bowiem mają zastosowanie nie zawsze te same przepisy i nie wszystkie sposoby likwidacji współwłasności są identyczne.

W niniejszej sprawie mamy do czynienia z sytuacją, kiedy spadek otworzył się na skutek śmierci jednego z małżonków. Mamy zatem do podziału majątek dorobkowy małżonków, co powoduje, że należy wydzielić majątek stanowiący udział pozostałego przy życiu współmałżonka i udział stanowiący spadek po zmarłym małżonku, dokonać działu spadku po zmarłym małżonku pomiędzy jego spadkobierców, a także dokonać zniesienia współwłasności pomiędzy spadkobiercami zmarłej U. Z. i uczestnikiem J. P. w odniesieniu do nieruchomości stanowiącej zabudowaną działkę nr (...), położoną w Ł. przy ulicy (...), objętej KW nr (...) której współwłaścicielem stał się J. P. na podstawie prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 24 stycznia 2013 r./ k. 1385/.

Słusznie zarzuca apelujący, że Sąd Rejonowy wbrew dyspozycji art. 684 kpc w ogóle nie wskazał jakie składniki majątkowe wchodzi w skład spadku po U. Z., ani też na jakiej podstawie to ustalił. Sąd Rejonowy nie wyjaśnił, jakie powody skutkowały dokonaniem podziału majątku spadkowego poprzez sprzedaż licytacyjną, w sytuacji gdy zarządził sprzedaż 2/6 udziałów w prawie własności w działce nr (...), położonej w Ł., podczas gdy w skład spadku po U. Z. wchodzi 1/2 części w prawie własności tej działki. Brak jest wskazania podstawy faktycznej jak również podstawy prawnej wyłączenia ze sprzedaży licytacyjnej pozostałego udziału 1/6 części we własności wyżej wymienionej nieruchomości.

Zaskarżone postanowienie narusza przepisy art. 625 kpc w związku z art. 212 § 2 kc. Zarządzając sprzedaż licytacyjną, jako ostateczny sposób wyjścia z niepodzielności Sąd Rejonowy bezpodstawnie przyjął, że w konkretnym przypadku dokonanie działu spadku częściowo może nastąpić w ten właśnie sposób nie zważając, że nakłady poczynione zostały przez apelującego uczestnika A. Z. zarówno na nieruchomość położoną w Ł. jak i H.. Zgodnie z opinią biegłego A. L. nakłady poczynione przez tego uczestnika na nieruchomość położoną w Ł. wynoszą kwotę 433.689,35 zł co sprawia, że przewyższają wartość udziału w 2/6 części w prawie własności tej nieruchomości położonej w Ł.. Rozliczenie tych nakładów umożliwiłoby uczestnikowi przejęcie udziałów w tej nieruchomości spadkowej. Jeśli chodzi natomiast o nieruchomość zabudowaną budynkiem mieszkalnym położoną w H. to po rozliczeniu nakładów poczynionych przez apelującego na nieruchomości w Ł. i H., ewentualna spłata na rzecz uczestniczek, zapewne pozwalałaby uczestnikowi A. Z. na zaspokojenie roszczeń uczestniczek, albowiem dysponowałby majątkiem, który mógłby zbyć celem uzyskania środków finansowych na ten cel.

Tak jak już wyżej wspomniano niniejsze postępowanie dotyczy także zniesienia współwłasności nieruchomości położonej w Ł., a stanowiącej działkę (...). Sąd Rejonowy w ogóle nie wysłuchał uczestnika J. P. na temat okoliczności dotyczących zniesienia współwłasności, a skoro tak, to niedopuszczalne było zarządzenie sprzedaży licytacyjnej udziałów w tej nieruchomości spadkowej. Zasadą jest, że zniesienie współwłasności w drodze sprzedaży rzeczy wspólnej i podziału pomiędzy współwłaścicieli uzyskanej ceny (tzw. podział cywilny) może nastąpić w wypadku złożenia przez wszystkich współwłaścicieli zgodnego wniosku co do takiego sposobu zniesienia współwłasności, a także pomimo braku takiego wniosku, gdy rzeczy nie da się podzielić, a konkretne okoliczności przemawiają za takim rozstrzygnięciem sprawy – np. gdy żaden ze współwłaścicieli nie wyraża zgody na przyznanie mu rzeczy w naturze bądź żaden ze współwłaścicieli lub ten, który wyłącznie ubiega się o przyznanie mu wspólnej rzeczy, nie byłby w stanie ponieść ciężaru spłat.

W przedmiotowej sprawie żadna z wymienionych przesłanek cywilnego podziału nie została spełniona. Brak jest bowiem zgodnego wniosku wszystkich uprawnionych, o dokonanie sprzedaży licytacyjnej składników majątku wspólnego.

Uczestnik A. Z. w trakcie postępowania wyraził wolę przejęcia nieruchomości spadkowych w naturze, a zatem istnieje realna możliwość dokonania działu spadku w taki sposób, aby interesy wnioskodawczyni P. Z. i uczestniczki S. Z. – C. zostały uwzględnione. W trakcie powtórnego postępowania winien Sąd Rejonowy rozważyć wskazane wyżej okoliczności. Koniecznym okaże się wysłuchanie J. P. jako zainteresowanego w sprawie, celem oświadczenia się jakie zajmuje stanowisko w przedmiocie zniesienia współwłasności działki (...) położonej w Ł., ponieważ jako współwłaściciel w 4/6 częściach tej nieruchomości mógłby być zainteresowany w nabyciu pozostałych udziałów ze stosowną spłatą na rzecz uczestniczek postępowania. Sąd Rejonowy w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia

nie wyjaśnił, dlaczego zarządzenie dotyczące sprzedaży licytacyjnej dotyczy jedynie 2/6 części w prawie własności nieruchomości położonej w Ł. i nie wyjaśnił, co z pozostałą 1/6 części wyłączonej ze sprzedaży.

Trafnie zarzuca apelacja, że naruszenie art. 625 kpc w związku z art. 212 § 2 kc polegało na zarządzeniu sprzedaży licytacyjnej udziału 1/2 części nieruchomości położonych w H., skoro z doświadczenia życiowego wynika, że w sytuacji gdy sprzedaż będzie podlegał jedynie udział w 1/2 części we współwłasności nieruchomości, którą obecnie zajmuje uczestnik, to pewnym jest, że zarządzona sprzedaż pozostałego udziału nie przyniesie zamierzonego skutku. W tej sytuacji zarządzenie sprzedaży licytacyjnej przez Sąd Rejonowy jako ostatecznego sposobu wyjścia z niepodzielności nie znajduje uzasadnienia.

W trakcie dalszego postępowania rzeczą Sądu Rejonowego będzie przesłuchanie uczestnika J. P. w zakresie sposobu wyjścia ze współwłasności, uwzględnienie stanowiska apelującego w przedmiocie podziału majątku spadkowego i pozostałych uczestników postępowania, zważywszy, że sprzedaż rzeczy, jako ostateczny sposób wyjścia z niepodzielności może nastąpić jedynie w warunkach określonych w art. 212§2kc, co w konkretnym przypadku nie zachodzi. Wreszcie podnieść należy, iż doświadczenie życiowe wskazuje, że sprzedaż licytacyjna rzeczy rzadko prowadzi do efektu zamierzonego przez współwłaścicieli, w szczególności osiągnięcie ceny najczęściej stanowią tylko pewien ułamek rzeczywistej wartości rynkowej rzeczy. Sprzedaż licytacyjna udziału we współwłasności dochodzi do skutku w przypadkach wręcz marginalnych.

Koniecznym będzie także ustalenie aktualnej wartości majątku spadkowego i nakładów poczynionych przez uczestnika A. Z., zważywszy na datę wydania opinii przez biegłego A. L..

Stwierdzić także wypada, że uzasadnienie zaskarżonego postanowienia nie spełnia elementów konstrukcyjnych o jakich mowa w art. 328§2 kpc. Sąd Rejonowy nie wskazał faktów jakie uznał za udowodnione, nie wymienił dowodów, na których się oparł, oraz nie przedstawił przyczyn, dla których odmówił wiarygodności reszcie dowodów. Brak w treści rozważań Sądu Rejonowego oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, a w szczególności wskazania dowodów, które odzwierciedlałyby stanowisko zajęte przez Sąd odnośnie podziału majątku w trybie sprzedaży licytacyjnej, co sprawia, że zaskarżone postanowienie wymyka się spod kontroli apelacyjnej. W konsekwencji brak ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, powoduje, że nie jest możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego.

W ponownym postępowaniu, Sąd Rejonowy, winien ściśle zrealizować wytyczne, zawarte w uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 7 grudnia 2012 r., sygn.. akt I Ca 489/12 /k.1248-1257

i oczywiście będzie miał na uwadze wskazania co do dalszego postępowania zawarte w niniejszym uzasadnieniu.

Dla prawidłowego rozstrzygnięcia w przedmiocie postępowania koniecznym jest dostrzeżenie, co już wyżej podkreślono, że wedle regulacji art. 212 § 1 k.c. w ramach sądowego trybu zniesienia współwłasności preferowanym sposobem wyjścia ze wspólności jest podział fizyczny rzeczy. Zgodnie z § 2 art. 212 k.c. dopiero, gdy rzeczy podzielić nie można, może być ona przyznana stosownie do okoliczności jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych albo sprzedana stosownie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Jednocześnie w art. 211 k.c. ustawodawca wskazał przesłanki wyłączające podział rzeczy wspólnej wymieniając sprzeczność podziału z przepisami ustawy lub ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości w następstwie podziału. Na gruncie przytoczonych regulacji w orzecznictwie i doktrynie podkreśla się, iż przy uwzględnieniu regulacji procesowych (art. 687 k.p.c.) należy przyjąć, że założeniem norm regulujących zniesienie współwłasności jest w pierwszej kolejności uwzględnienie zgodnej woli uczestników w zakresie sposobu jej zniesienia, jednakże przy braku porozumienia uczestników postępowania dokonuje się zniesienia współwłasności przez fizyczny podział rzeczy (tak np. w postanowieniu SN z dnia 19 stycznia 2001 r., V CKN 1436/00, opubl. baza prawna LEX Nr 52398 i w postanowieniu SN z dnia 12 października 2000 r., IV CKN 1525/00, opubl. baza prawna LEX Nr 52541). Powyższe prowadzi do wniosku, iż w sytuacji, gdy zniesienie współwłasności następuje z mocy orzeczenia Sądu, a strony nie uzgodniły stanowiska, powinno brać się pod uwagę przede wszystkim ten sposób wyjścia ze wspólności.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 386§4 kpc.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto na podstawie art. 98§1 kpc w zw. z art.108§2 kpc